

УДК 341.231.14

Т. Л. Сироїд, доктор юридичних наук,
професор кафедри конституційного
та міжнародного права Харківського
національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВА ОСНОВА ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Проведено аналіз регіональних міжнародно-правових актів у сфері прав людини; приділено увагу створеним на їх підставі конвенційним контрольним органам, визначено їх роль у захисті прав людини; визначено роль спеціально уповноважених посадових осіб. Акцентовано увагу на діяльності Європейського суду з прав людини, Європейського комітету із запобігання катуванням, Консультативного комітету, Верховного комісара у справах національних меншин ОБСЄ та ін.; окреслено шляхи подальшого вдосконалення співпраці світової спільноти та держав – членів регіональних міжнародних організацій у цій сфері.

Ключові слова: інституційні механізми; людський вимір; механізми захисту; міжнародні стандарти; права людини; правовий статус.

Проведен анализ региональных международно-правовых актов в сфере прав человека; уделено внимание созданным на их основе конвенционным контрольным органам, определена их роль в защите прав человека; определена роль специально уполномоченных должностных лиц. Акцентировано внимание на деятельности Европейского суда по правам человека, Европейского комитета по предупреждению пыток, Консультативного комитета, Верховного комиссара ОБСЕ по делам национальных меньшинств и др.; очерчены пути дальнейшего усовершенствования сотрудничества мирового сообщества и государств – членов международных региональных организаций в этой сфере.

Ключевые слова: институциональные механизмы; международные стандарты; механизмы защиты; права человека; правовой статус; человеческое измерение.

In this article it was analyzed regional international legal acts in the sphere of human rights, focused on the conventional controlling body that was based on the acts, defined their role in human rights protection, paid attention to specially authorized officers, focused on the practice of European Court of Human Rights, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Consulting Committee, High Commissioner on National Minorities, etc; outlined the directions of further improvement of cooperation of the world community and member states of regional international institutions in this sphere.

Key words: institutional mechanisms; human dimension; protection mechanisms; international standards; human rights; legal status.

Постановка проблеми. Основи прав людини – повага життя та гідності кожної окремої людини – властиві більшості релігій та філософських учень. Права людини не можна купити або отримати в спадщину – їх називають невід’ємними, тому що вони належать кожній людині, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового становища,

© Т. Л. Сироїд, 2014

народження чи будь-яких інших обставин. Права людини відіграють особливу роль у взаємовідносинах людини і держави. Вони контролюють і регулюють здійснення державної влади над окремою людиною, надають свободи громадянам у відносинах з державою і вимагають від держави задоволення основних потреб людей. Ці права на міжнародному універсальному рівні закріплено в “Хартії прав людини”, вони визнаються стандартами в цій сфері правовідносин.

Копітка робота з розробки норм у сфері забезпечення захисту прав людини здійснюється також на регіональному рівні. Найвагоміших результатів у цій галузі було досягнуто в Європі: з одного боку, юридичний контекст забезпечується під егідою Ради Європи, з іншого – політичний контекст – Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ). Слід зазначити, починаючи із середини 70-х рр. XX ст., в міжнародно-правових актах, зокрема тих, що приймалися у рамках Наради з безпеки і співробітництва в Європі (далі – НБСЄ), чітко простежується тенденція визначення функцій міжнародного і внутрішньодержавного права у сфері захисту прав людини. Так, у першому документі НБСЄ – Гельсінському Заключному акті 1975 р., що закріпив принцип поваги основних прав і свобод людини як принцип міжнародного права, встановлено баланс паритетної взаємодії міжнародно-правового і національного регулювання прав людини. У документі закріплено, що держави повинні “заохочувати і розвивати ефективне здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод ... спільно й самостійно діяти відповідно до умов і принципів Статуту ООН та Загальної декларації прав людини” (ст. VII) [1]. У документі Копенгагенської наради Конференції з людського виміру НБСЄ (1990 р.) вже затверджено домінуючу роль міжнародних стандартів у галузі прав людини. Згідно з положеннями цього акта будь-яка держава має право вільно обирати й розвивати відповідно до міжнародних стандартів у галузі прав людини свої політичні, соціальні, економічні й культурні системи. Держава повинна забезпечувати, щоб її закони, адміністративні правила і політика відповідали взятим нею зобов’язанням за міжнародним правом. Крім того, окремим особам або групам, які діють від імені держави, було надано право підтримувати зв’язок з міжнародними органами, наділеними компетенцією отримувати і розглядати інформацію, що стосується тверджень про порушення прав людини (іншими словами, право оскаржити дії держави-порушниці) [2]. Нарешті, в документі Московської конференції з людського виміру НБСЄ 1991 р. підкреслено, що питання, які стосуються прав людини, основних свобод, демократії, верховенства закону, мають міжнародний характер і не належать до винятково внутрішніх справ відповідної держави [3]. Таким чином було легалізовано інститут міжнародного захисту прав людини. Функції міжнародного та внутрішньодержавного захисту прав людини розмежуються так: на міжнародному рівні розробляються міжнародні стандарти в галузі прав людини й діють контрольні органи за їх дотриманням, а на національному рівні держави приводять своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів і гарантують їх виконання.

Слід зазначити, що процес розробки регіональних норм у галузі прав людини, зокрема захисту окремих категорій осіб (наприклад, національних, мовних меншин тощо), тривалий. Його сутність полягає не тільки в розробці, оновленні правової основи, але й створенні міжнародним співтовариством додаткових контрольних органів, розширенні кола їх повноважень та вдосконаленні напрямків роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вищезазначене свідчить про актуальність обраної теми, її значущість для міжнародного права та захисту прав людини. Слід зауважити, що в науці міжнародного права питанням прав людини присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема: М. Баймуратова, М. Буроменського, К. Бекашева, С. Вихриста, В. Денисова, В. Карташкіна, О. Київцев, І. Лукашука,

В. Мищика, Г. Тункіна, М. Черкеса та ін. Водночас означена тематика потребує подальшого дослідження з урахуванням сучасних реалій.

Мета статті полягає в аналізі регіональної правової основи у сфері прав людини, сучасного стану функціонування та визначення ролі регіональних міжнародних органів контролю в захисті прав людини, діяльності спеціально уповноважених посадових осіб; виробленні рекомендацій, спрямованих на вдосконалення їхньої роботи.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи наше дослідження, зазначимо, що згуртованість сучасного демократичного суспільства визначається здатністю забезпечити благополуччя всіх своїх членів. З моменту заснування (1949 р.) Рада Європи плідно працювала над розробкою поняття основних прав. У нинішній час їх визнають усі держави – учасниці організації, на них базується загальноєвропейська модель. Права людини та основні свободи в рамках Ради Європи закріплюються міжнародними угодами та додатковими протоколами до них. Угоди містять перелік прав, реалізація яких має гарантуватися кожній людині, що перебуває під юрисдикцією держави-учасниці, та встановлюють європейські процедури нагляду й гарантії дотримання положень цих договорів. Один із вагомих документів Ради Європи – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., на доповнення якої прийнято додаткові протоколи в різних напрямках співробітництва щодо захисту прав і свобод людини [4]. Конвенція передбачає створення Європейського суду з прав людини, компетенція якого поширюється на всі питання щодо тлумачення та застосування Конвенції і протоколів до неї, що передаються йому на розгляд державами-учасницями, неурядовою організацією, будь-якою особою чи групою осіб. Діяльність Суду регулюється Регламентом (“Правила процедури” від 4 листопада 1998 р.) [5].

Критеріями прийняття індивідуальних заяв до розгляду Суду є факт використання всіх національних засобів захисту відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права та дотримання строку передачі скарги. Суд не розглядає індивідуальні заяви у випадках: якщо вони анонімні; за своєю суттю заява порушує питання, що вже було розглянуто Судом або вже розглядалось шляхом іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, й не містить ніякої нової відповідної інформації; якщо заява, на його думку, несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом оскарження; позивачу не було завдано значної шкоди, якщо тільки принцип поваги до прав людини, закріплений Конвенцією і протоколами до неї, не потребує розгляду скарги по суті й за умови, що не може бути відмовлено на цій підставі у розгляді будь-якої справи, яка не була належним чином розглянута внутрішньодержавним судом (ст. 12 Протоколу № 14 до Конвенції від 13 травня 2004 р.) [6].

Якщо Суд під час розгляду справи виявить порушення Конвенції 1950 р. та якщо внутрішнє законодавство відповідної держави передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, може призначити виплату потерпілому справедливої компенсації (ст. 41 Конвенції). Найчастіше сюди включаються відшкодування коштів і витрат та компенсація за моральну шкоду. Палата Суду, приймаючи рішення про виплату справедливої компенсації відповідно до ст. 41 Конвенції, може передбачити виплату процентів на присуджену суму в разі несплати платежу в установленний строк (правило 75 (3) Регламенту Суду). Згідно зі ст. 46 Конвенції Договірні сторони зобов’язуються виконувати рішення Суду в будь-якій справі, в якій вони є сторонами. Остаточне рішення надсилається Комітету міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.

З метою належного відправлення правосуддя особам, котрі беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини, надано певні привілеї та імунітети на підставі Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини 1996 р. До осіб, до яких застосовується ця Угода, належать: а) будь-які особи, що беруть

участь у процесі, порушеному в Суді, як сторони процесу, їхні представники чи консультанти; б) свідки та експерти, викликані Судом, та інші особи, запрошені Головою Суду взяти участь у процесі. Зазначені особи користуються імунітетом від юридичного процесу щодо усних або письмових заяв, зроблених у Суді чи до нього, або документів чи інших доказів, пред'явлених у Суді чи переданих йому; вони мають право на безперешкодне листування з Судом; право на вільне пересування та подорожування з метою участі в процедурі Суду й повернення, за винятками, що передбачені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки тощо [7]. Імунітети та привілеї надаються зазначеним особам з метою забезпечення їм свободи слова та незалежності, необхідних для виконання їхніх функцій, завдань чи обов'язків, або для здійснення їхніх прав стосовно Суду. Повне або часткове скасування привілеїв та імунітетів учасників судового процесу належить тільки Суду, коли, на його думку, такий імунітет може перешкоджати відправленню правосуддя.

У 1961 р. Рада Європи прийняла Європейську соціальну хартію (положення переглянуті в 1996 р.), яка стала подальшим розвитком Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., що захищає громадянські та політичні права громадян. Хартія гарантує соціальні та економічні права, зокрема: право на житло, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, свободу пересування, недискримінацію і правовий захист. На підставі Хартії створено систему контролю за дотриманням державами-учасницями її положень – Комітет експертів [8]. У 1991 р. Хартію було доповнено протоколом про колективні скарги, відповідно до якого апеляції щодо порушень її положень розглядає Європейський комітет із соціальних прав.

Рада Європи 1989 р. прийняла Європейську конвенцію про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та додаткові протоколи до неї. Конвенція передбачає створення Європейського комітету із запобігання катуванням та нелюдському чи принизливому поводженню або покаранню (далі – ЄКЗК). Основним завданням ЄКЗК є надання допомоги державам-учасницям у запобіганні поганому поводженню з особами, позбавленими волі. Діяльність ЄКЗК покликана бути складником системи Ради Європи у захисті прав людини, який є профілактичним несудовим механізмом з наявним контролним механізмом – Європейським судом з прав людини.

ЄКЗК здійснює свої, здебільшого профілактичні, функції завдяки двом різновидам відвідин – періодичним і спеціальним (*ad hoc*). Згідно з Конвенцією Комітет має широкі повноваження під час таких відвідин, зокрема: необмежений доступ на територію відповідної держави і право безперешкодного пересування; вільний доступ до будь-яких місць перебування осіб, позбавлених волі; доступ до вичерпної інформації про місця утримання осіб, позбавлених волі, а також до іншої інформації, відомої державі-учасниці і необхідної Комітетові для виконання своїх завдань.

Після кожних відвідин ЄКЗК готує доповідь, яка містить результати перевірки, а в разі необхідності рекомендації та інші поради, на підставі яких триває діалог з відповідною державою-учасницею. Доповіді Комітету про всі відвідини зазвичай конфіденційні. Проте майже всі держави-учасниці відмовляються від правила конфіденційності і публікують доповіді Комітету про відвідини цих країн [9].

У 1992 р. Рада Європи надала державам-учасницям можливість захищати свою мовну спадщину шляхом прийняття Європейською хартією регіональних мов і мов меншин. Хартія підтверджує відданість Ради Європи захисту й розвитку європейської спадщини, в якій найважливішу роль відіграють різновиди і багатство мов. Оскільки в Європі існують значні відмінності в становищі регіональних мов або мов меншин і кожна мова – це особливий випадок, Хартія не ставить однакові вимоги до всіх держав, а передбачає дворівневу систему контролю за дотриманням її положень державами-учасницями. Перший рівень – це процедура

самоконтролю, яка полягає в зобов'язанні подавати звіт Генеральному секретарю РЄ, в якому йдеться про виконання положень Хартії та заходи, які вживаються державою в цьому напрямку. Доповіді держав підлягають опублікуванню. Другий рівень утворює Комітет експертів, до якого входять по одному представнику від держав-учасниць, що формується Комітетом міністрів. Комітет вивчає доповіді, які подаються Сторонами, і перевіряє їх достовірність, спираючись, зокрема, на інформацію, яка надходить від профільних неурядових організацій. У разі необхідності експерти можуть відвідувати держави для ознайомлення з ситуацією на місці [10]. Доповідь експертів із пропозиціями з удосконалення дії Хартії передається Комітету міністрів, який може прийняти рішення про опублікування й виступити з рекомендаціями на адресу тих або інших держав щодо виконання Хартії. Крім того, кожних два роки Генеральний секретар Ради Європи звітує про виконання Хартії перед Парламентською асамблеєю.

На підставі рішення саміту глав держав – учасниць Ради Європи у 1993 р. створено Європейську комісію боротьби з расизмом і нетерпимістю (далі – СКРН) – колегіальний орган організації щодо моніторингу расизму, ксенофобії, антисемітизму і нетерпимості з точки зору захисту прав людини й у світлі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Комісія складається з експертів: по одному від кожної держави – учасниці ЄС. Основні форми роботи – складання періодичних доповідей щодо держав – учасниць РЄ, прийняття загальнополітичних рекомендацій, поширення прикладів успішної боротьби з расизмом і нетерпимістю.

Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 р. (далі – РК) передбачає механізм нагляду її за імплементацією та виконанням, що здійснюється Комітетом міністрів (ст. 24 (1), якому надає допомогу Консультативний комітет (ст. 26 (1)). Згідно з Рамковою конвенцією Комітет міністрів розробляє правила, які стосуються складу Консультативного комітету (далі – КК) та порядку його роботи (ст. 26 (2) [11]. На виконання цього положення Комітет міністрів 17 вересня 1997 р. ухвалив “Правила здійснення нагляду відповідно до статей 24–26 Рамкової конвенції про захист національних меншин” (Резолюція (97) 10). Згідно із зазначеною Резолюцією головним завданням Консультативного комітету, який розпочав свою роботу 29 червня 1998 р., є розгляд державних доповідей та підготовка висновків, ужитих відповідною стороною для імплементації положень РК. Для цього КК має право: запитувати у сторони, доповідь якої розглядається, додаткову інформацію; отримувати інформацію з інших джерел; проводити засідання за участю представників уряду, доповідь якого розглядається, й робити це, якщо відповідний уряд звертається з таким проханням тощо (розділ II).

За підсумками проведеної роботи готується висновок КК про виконання державою положень РК, який ухвалюється таємним голосуванням присутніх на пленарному засіданні членів КК, крім експерта – представника держави, якої стосується справа [12]. Висновок Консультативного комітету про виконання державою положень Рамкової конвенції передається в Комітет міністрів РЄ і надсилається державі для ознайомлення.

Слід зазначити, що органи Рамкової конвенції не розглядають індивідуальних повідомлень осіб або спірних міждержавних справ. Вони також мають не судовий, а наглядовий характер: ухвалюють не обов'язкові юридичні рішення, а висновки та рекомендації про дотримання договірними сторонами їхніх зобов'язань за РК. Конвенція не запроваджує санкцій у разі неадекватності заходів, ужитих певною стороною, а передбачає прийняття Комітетом міністрів рекомендацій для такої сторони та визначення терміну подання інформації про їх виконання, аналіз якої в подальшому покладається на Консультативний комітет.

У 1999 р. Рада Європи запровадила посаду Комісара з прав людини (Резолюція (99) 50 Комітету міністрів від 7 травня 1999 р.), який є незалежною посадовою особою в рамках

Ради Європи. До його повноважень належить: заохочення ефективного дотримання прав людини й надання допомоги державам-учасникам у реалізації стандартів, установлених РЄ в галузі прав людини; сприяння просвіті, навчанню й усвідомленню про права людини в державах – учасниках РЄ; виявляти можливі недоліки в законодавстві й практичній діяльності з питань прав людини; сприяти діяльності національних омбудсменів та інших організацій із захисту прав людини; надавати рекомендації та інформацію з питань захисту прав людини в цілому в регіоні [13]. Таким чином, діяльність Комісара сфокусована на заохоченні корегуючих заходів, спрямованих на забезпечення покращання стану справ у галузі зміцнення й захисту прав людини. Комісар виконує переважно “профілактичні” функції й цим самим відрізняється від Європейського суду з прав людини.

Комісар не розглядає індивідуальні скарги щодо порушення прав людини, однак він може робити висновки й узагальнення на основі надійної інформації з питань порушення прав окремих осіб.

Зазначимо також низку особливостей домовленостей, які приймаються ОБСЄ в рамках процесу з людського виміру. Ці домовленості поєднують питання прав і свобод людини з питаннями гуманітарного характеру. Вони містять положення стосовно того, що зобов'язання, прийняті в галузі людського виміру, не належать до виключно внутрішніх справ держав ОБСЄ. До них, зокрема, зараховують контакти та регулярні зустрічі на підставі сімейних зв'язків, поєднання сімей, шлюби між громадянами різних держав, захист прав біженців і переселенців тощо. З цією метою держави поступово спрощуватимуть і гнучко застосовуватимуть порядок в'їзду й виїзду, пересування територією.

У діяльності ОБСЄ деталізуються й отримують організаційну спрямованість права людини, закріплені “Хартією прав людини”. Документи ОБСЄ пов'язують ефективність прав і свобод людини зі встановленням принципів справедливості, які є фундаментом правової держави. У рамках ОБСЄ також визначено механізми контролю за дотриманням прав людини, які мають міжрегіональний характер, зважаючи на ту обставину, що членами цієї організації є як європейські держави, так і держави Центральної Азії та Північної Америки.

Будь-яка держава – учасниця ОБСЄ має право зажадати у будь-якої іншої держави-учасниці інформацію щодо конкретного порушення прав людини. На прохання держави – учасниці ОБСЄ можуть також створюватися комісії експертів для розгляду певних питань і можливого сприяння у розв'язанні проблем у сфері прав людини на її території.

На підставі рішень Гельсінського саміту в рамках організації з 1992 р. засновано посаду Верховного комісара у справах національних меншин ОБСЄ (п. 23) [14]. Ця посадова особа виступає омбудсменом, який відстоює права національних меншин, а також розслідує окремі випадки порушення прав людини. Крім цього, до його функцій належить виявлення ситуацій міжетнічної напруженості, які можуть створювати загрозу миру, безпеці або відносинам між державами – учасницями ОБСЄ, та сприяння їх скорішому врегулюванню (с. 16).

Слід також приділити увагу діяльності Європейського Союзу в галузі захисту прав людини. Серед регіональних актів на особливу увагу заслуговує Хартія основоположних прав Європейського Союзу (2007 р.), яка є невід'ємною частиною джерел права ЄС. Хартія вперше в історії ЄС поєднала в одному документі всі громадянські, політичні, економічні та соціальні права європейських громадян і мешканців ЄС. Ці права містяться в шести розділах: Гідність. Свободи. Рівноправність. Солідарність. Права громадян. Правосуддя [15]. Вони базуються, зокрема, на фундаментальних правах і свободах, проголошених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., конституційних традиціях держав-членів, Соціальній хартії Ради Європи, Хартії Співтовариства про основні соціальні права працівників та інших міжнародних конвенціях, учасницями яких є держави – члени ЄС або

сам Європейський Союз. Відповідно до нової редакції Договору про Європейський Союз Хартія основоположних прав Європейського Союзу має таку ж юридичну силу, як і установчі договори. Враховуючи означене, необхідно зауважити, що ЄС здійснив прорив уперед на шляху до інтеграції з прийняттям Хартії, зробивши доступним для громадян Союзу перелік основних прав та свобод. Крім того, в ЄС запроваджено посаду Європейського уповноваженого з прав людини (Європейського омбудсмена), який уповноважений приймати позови від будь-якого громадянина Союзу або іншої фізичної чи юридичної особи, котра проживає або має зареєстрований офіс у будь-якій державі-учасниці, щодо випадків поганої організації діяльності інститутів та органів Співтовариства, за винятком суду або суду першої інстанції, які виконують свою судову роль. Відповідно до своїх обов'язків омбудсмен проводить розслідування, для якого він знаходить підстави, або за своєю власною ініціативою, або на підставі позовів, які надіслані йому безпосередньо або через члена Європейського парламенту, крім випадків, коли заявлені факти вже були предметом судового розгляду. У тому разі, коли омбудсмен установлює факт поганого управління, він направляє справу до зацікавленого закладу, який має протягом трьох місяців повідомити йому свою позицію з приводу наведених фактів. Після цього омбудсмен направляє повідомлення Європейському парламенту і зацікавленій установі. Особа, яка подала скаргу, інформується про результати такого розслідування. Євроомбудсмен призначається Європейським парламентом. Щорічно уповноважений звітує в Європарламенті про результати розслідувань, проведених упродовж року.

Держави – учасниці Співдружності Незалежних Держав згідно зі Статутом СНД 1993 р. і Конвенцією СНД про права та основні свободи людини 1995 р. (ст. 34) створили Комісію з прав людини СНД (КПЛ СНД), яка діє на підставі Положення про цю комісію 1993 р. [16]. Комісія уповноважена розглядати письмові повідомлення держав – учасниць СНД про порушення прав людини. Вона також має право розглядати індивідуальні та колективні звернення будь-яких осіб або неурядових організацій з питань, які пов'язані з порушенням прав людини будь-якою зі сторін і належать до її компетенції.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Враховуючи вищезазначене, необхідно зауважити, що створення правового підґрунтя у сфері захисту прав і свобод людини – це копітка робота, до якої долучаються постійно діючі органи, спеціально створені інституції міжнародних регіональних організацій, посадові особи цих структур, які є стрижнем співпраці в цій галузі. На особливу увагу заслуговують конвенційні контрольні органи, створені з метою належного дотримання державами-учасницями положень регіональних міжнародних договорів у галузі прав людини, що гарантують додаткову захищеність громадянам у державах з неналежним рівнем правового захисту. На нашу думку, ефективність роботи зазначених органів залежить від рівня поінформованості населення держав – учасниць міжнародних угод стосовно можливості передачі скарги на розгляд створених інституцій із захисту прав людини. Для покращання роботи таких органів, результативності їх діяльності необхідно зобов'язати держави-учасниці запровадити відповідні програми, створити на національному рівні агенції, відділи тощо для поширення інформації щодо чинних контрольних органів та їх повноважень, а також надання допомоги в оформленні звернень. Крім того, має бути надано можливість незалежним національним структурам інформувати про стан проблеми чи дотримання державами зобов'язань згідно з конвенціями, для цього необхідно покласти на держави зобов'язання створювати належні умови для проведення моніторингу міжнародними експертами та передбачити важелі впливу контрольних органів на держави у разі невиконання положень міжнародних регіональних угод у сфері захисту прав людини.

Подальшими напрямками наукових розвідок у зазначеній сфері вважаємо дослідження співпраці регіональних міжнародних органів контролю із захисту прав людини на рівні урядових структур, національних недержавних організацій, фондів тощо.

Література

1. Заключительный акт совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kadis.ru/texts/index.phtml?id=29521>
2. Документ Копенгагенского совещания конференции по человеческому измерению [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osce.org/ru/odihr/elections/14304>
3. Документ Московского совещания конференции по человеческому измерению СБСЕ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/osce/basics/Rmoscow.html>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.coe.ru/main/echr>
5. Регламент Европейского суда по правам человека “Правила процедуры суда” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.echr.ru/documents/doc/12016643/12016643-001.htm>
6. Протокол № 14 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод, дополняющий контрольную систему Конвенции [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.echr.ru/documents/doc/5035383/5035383.htm>
7. Європейська угода про осіб, які беруть участь у процесі Європейського Суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_324
8. Европейская Социальная Хартия (пересмотренная) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.coe.ru/doc/ESC.php>
9. Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/33/97-%D0%B2%D1%80>
10. Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://conventions.coe.int/Treaty/rus/Treaties/Html/148.htm>
11. Рамкова конвенція про захист національних меншин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_055
12. Резолюція (97) 10 Комітету Міністрів Ради Європи “Правила здійснення нагляду відповідно до статей 24–26 Рамкової конвенції про захист національних меншин, ухвалені Комітетом Міністрів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_671
13. Резолюция (99) 50 о Комиссаре по правам человека Совета Европы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/euro/Reurocommhrtsmandate.html>
14. СБСЕ Хельсинкский документ 1992 г. “Вызов времени перемен” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osce.org/ru/mc/39534?download=true>
15. Хартия основоположних прав Европейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:EN:PDF>
16. Положення про Комісію з прав людини Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_418